



ORTA ANADOLU İHRACATÇI BİRLİKLERİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

MAKARNA SEKTÖR RAPORU



TEMMUZ 2010

İÇİNDEKİLER

TABLolar ve GRAFİKLER	3
1 DÜNYA ÜRETİMİ VE TİCARETİ	4
1.1 DÜNYA ÜRETİMİ	4
1.2 DÜNYA İTHALATI	7
1.3 DÜNYA İHRACATI.....	8
1.4 DÜNYA MAKARNA TİCARETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	10
2 TÜRKİYE’NİN ÜRETİMİ VE TİCARETİ	11
2.1 TÜRKİYE’NİN ÜRETİMİ.....	11
2.2 TÜRKİYE’NİN İTHALATI.....	16
2.3 TÜRKİYE’NİN İHRACATI	17
3 SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	22
4 KAYNAKLAR	24

TABLolar ve GRAFİKLER

Tablo 1.1.1: Ülkeler İtibariyle Toplam Makarna Üretimi (ton)	4
Tablo 1.1.2: Makarna Üretiminin Kıtalara Göre Dağılımı	5
Tablo 1.1.3: Ülkeler İtibariyle Kişi Başına Düşen Ortalama Makarna Tüketimi (kg)	6
Tablo 1.2.1: Başlıca Makarna İthalatçısı Ülkeler - Miktar (ton) = M, Değer (1000\$) = D.....	7
Grafik 1.2.1: En Çok Makarna İthal Eden Ülkeler (2008)	8
Tablo 1.3.1: Başlıca Makarna İhracatçısı Ülkeler - Miktar (ton) = M, Değer (1000\$) = D.....	9
Grafik 1.3.1: En Çok Makarna İhraç Eden Ülkeler (2008)	10
Tablo 2.1.1: Yıllar İtibariyle Türkiye'nin Makarna Üretimi	12
Tablo 2.1.2: Türkiye'nin Durum Buğdayı İthalatı - Miktar (ton) = M, Değer (1000\$) = D	14
Tablo 2.2.1: Yıllar İtibariyle Ülkemizin Makarna İthalatı- Miktar(ton)= M, Değer (1000\$) = D	17
Tablo 2.3.1: Yıllar İtibariyle Ülkemizin Makarna İhracatı-Miktar(ton)= M, Değer(1000\$) = D	17
Tablo 2.3.2: Ülkeler İtibariyle Makarna İhracatımız -Miktar(ton)= M, Değer(1000\$) = D	18
Grafik 2.3.1: ABD'ye Yapılan Makarna İhracatı	20

1 DÜNYA ÜRETİMİ VE TİCARETİ

1.1 DÜNYA ÜRETİMİ

Geçen yüzyıllarda makarna türlerinin üretimi, İtalya'nın iklim koşullarının uygun olduğu bölgelerde gerçekleştirilmekteydi. 20.yy.'ın başlarında makarna üretimi tamamen iklim koşullarına bağlıydı. Gelişen teknolojiyle birlikte makarna üretimi iklim koşullarına bağlı olmaktan çıkmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle İtalyanların yaşadığı ülkelerde makarna fabrikaları kurulmaya başlamıştır. Böylelikle makarnanın yabancı toplumlar arasında tanınması sağlanmıştır. 1933 yılında Mario ve Guiseppe Braibanti şirketinin icadı olan otomatik devamlı makarna tesisleri makarna üretimini endüstriyel bir hale getirmiştir.

Tablo 1.1.1: Ülkeler İtibariyle Toplam Makarna Üretimi (ton)

İtalya	3.161.707		Portekiz	78.000
ABD	2.000.000		Çek Cumhuriyeti	70.000
Brezilya	1.500.000		Macaristan	70.000
Rusya	858.400		Dominik Cum.	65.000
Türkiye	606.620		Romanya	52.600
Mısır	400.000		İsviçre	49.519
Venezüella	350.333		Bolivya	43.000
Almanya	305.000		Guatemala	38.000
Arjantin	291.300		Avusturya	37.803
Meksika	280.000		İngiltere	35.000
Fransa	252.756		Ekvator	32.000
İspanya	234.643		Slovakya	22.000
Peru	231.493		Kosta Rika	22.000
Kanada	170.000		İsveç	20.200
Şili	155.000		Ürdün	20.000
Polonya	150.000		El Salvador	13.000
Yunanistan	145.000		Suriye	9.005
Japonya	144.500		Litvanya	5.976
Kolombiya	131.270		Panama	4.364
Tunus	110.000		Letonya	1.845
Hindistan	100.000		Estonya	1.400
Toplam Dünya		=====>		12.268.734

Kaynak : UN.A.F.P.A.

Bugün dünya makarna üretimi 12,3 milyon ton civarında olup, birkaç ülkede yoğunlaşmıştır. İtalya 3,2 milyon ton ve %25,8 pay ile dünyanın en büyük makarna üreticisidir. İtalya'yı %16,3 ile ABD, %12,2 ile Brezilya ve %7,0 ile Rusya Federasyonu izlemektedir. Türkiye, dünya makarna üretiminde beşinci sırada olup, üretimdeki payı %4,9'dur. Dünya buğday üretiminde sekizinci sırada bulunan ülkemiz, makarna üretiminin temel hammaddesi olan durum buğdayı üretiminde ise ülkeler bazında yedinci sırada yer almaktadır.

Tablo 1.1.2: Makarna Üretiminin Kıtalara Göre Dağılımı

	%
AVRUPA	
A.B.	37,7
DİĞER	12,3
TOPLAM	50,0
AMERİKA	
KUZEY	17,6
ORTA VE GÜNEY	25,6
TOPLAM	43,2
AFRİKA	4,1
ASYA	2,0
ORTA DOĞU	0,2
AVUSTRALYA	
AVUSTRALYA	0,4

Kaynak : UN.A.F.P.A.

Üretimde ilk sıralarda yer alan ülkelerden İtalya, ABD ve Türkiye ihracata dönük üretim yaparken diğer ülkeler iç piyasa taleplerini karşılamaktadır. AB ülkeleri dünya üretiminin yaklaşık %38'ini gerçekleştirmektedir.

Son yıllarda özellikle Çin, Japonya, Güney Kore ve Hindistan gibi Asya-Pasifik ülkeleri makarna üretimlerini, yoğun yurt içi ve bölgesel talepleri karşılamak üzere artırma yönünde çalışmalar yapmaktadır.

Makarna üretiminin yayılmasında ekonomik nedenler de etkili olmuştur. Makarna, buğday irmiğinden yapılmakta, buğday ise dünyanın hemen hemen her bölgesinde yetiştirilmektedir. Modern fabrikaların kurulmasıyla birlikte makarna üretim maliyetleri oldukça gerilemiştir. Makarnanın muhafazası da kolaydır. Ekmek kısa sürede tüketilmek zorunda olmasına karşın, makarna kuru bir ortamda yıllarca bozulmadan kalabilmektedir. Bu durum üreticiler ve tüketiciler için çok önemli bir konudur. Diğer bir ekonomik avantaj ise makarnanın çabuk pişmesidir.

Tablo 1.1.3: Ülkeler İtibariyle Kişi Başına Düşen Ortalama Makarna Tüketimi (kg)

İtalya	26,0	Bolivya	4,8
Venezüella	12,9	Hollanda	4,4
Tunus	11,7	Litvanya	4,4
Yunanistan	10,4	Letonya	4,1
İsviçre	9,7	Dominik Cum.	4,0
ABD	9,0	Avustralya	4,0
İsveç	9,0	İsrail	4,0
Fransa	8,3	Kosta Rika	3,8
Şili	8,2	Panama	3,8
Peru	7,5	Finlandiya	3,2
Almanya	7,4	Kolombiya	3,0
Arjantin	7,2	Polonya	3,0
Brezilya	6,7	Romanya	2,7
Portekiz	6,7	Meksika	2,7
Macaristan	6,5	Ekvator	2,6
Kanada	6,5	İngiltere	2,5
Çek Cum.	6,0	Guatemala	2,0
Rusya	6,0	Danimarka	2,0
Türkiye	6,0	Libya	2,0
Avusturya	5,6	Japonya	1,7
Belçika-Lüksemburg	5,4	Mısır	1,2
Estonya	5,3	İrlanda	1,0
İspanya	5,0	El Salvador	1,0
Slovakya	5,0		

Kaynak : UN.A.F.P.A.

Dünyada makarna tüketimi hızla artmaktadır. Buğdayın temel besin maddesi olması, makarnanın besin değerinin yüksek olması ve kolay hazırlanan bir yemek olması, bu artışın temel nedenleridir. Değişik malzemelerle hazırlanabildiği için farklı yemek kültürü bulunan toplumlar arasında kabul görmektedir. Her toplum kendi zevkine göre makarna pişirebilmektedir.

Dünyada kişi başına makarna tüketiminde 26 kg ile İtalya ilk sırada yer almaktadır. İtalya'yı 12,9 kg ile Venezüella ve 11,7 kg ile Tunus izlemektedir. Türkiye'nin kişi başına makarna tüketimi ise 6,0 kg'dır.

Ülkemizde tüketimin yeterince artmamasında sos kalitesinin gelişmemiş olması, makarnanın pişirilmesi konusunda yeterince bilgi sahibi olunmaması, üretimde çeşitliliğin yeni yeni başlaması ve makarnanın besleyici değerinin bilinmemesi etkili olmaktadır. Ülkemizde geleneksel olarak evde yapılan eriştenin kayıtlara geçmediği düşünülürse kişi başına düşen makarna tüketimimiz kayıt rakamlarından daha yüksektir.

1.2 DÜNYA İTHALATI

Birleşmiş Milletler'in verilerine göre; 2008 yılı dünya makarna ithalatı miktar bazında %8,6 düşüşle 4,2 milyon ton, değer bazında %27,8 artışla 7,0 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Dünya makarna ithalatının %51,4'ü AB ülkeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Ülkeler bazında ise 810,4 milyon \$ ve %11,5 pay ile Almanya ilk sırada yer almıştır. Almanya'yı %10,0 ile Fransa, %9,8 ile ABD, %8,4 ile İngiltere, %5,1 ile Japonya ve %4,6 ile Kanada izlemiştir.

2007 yılına göre 2008 yılı makarna ithalatında ilk on beş ülke arasında en önemli artışlar %49,4 ile Almanya'da, %46,3 ile Avusturya'da, %44,9 ile Fransa'da ve %44,0 ile Avustralya'da olmuştur.

Dünya makarna ürünlerine olan genel talep, artan dünya nüfusu, gelişmekte olan ülkelerin geleneksel mutfaklarında yer alması bile, artan kişi başına milli gelirlerle birlikte batı tarzı yemek alışkanlıklarına yönelen ilgi ve bu ürünlerin lezzeti, ucuzluğu, besleyici olması kolay hazırlanması, uzun süre muhafaza edilebilmesi gibi özelliklerden dolayı istikrarlı bir artış göstermektedir. Makarna ürünlerinin, üretimin temel hammaddesi olan durum buğdayına bağımlılığı ve makarnalık sert buğday türünün dünyanın belirli bölgelerinde yetişiyor olması bu ürünlerin talep edildiği ancak, üretimin yurt içi talebi karşılamaya yetmediği veya hiç üretimin yapılmadığı ülkeleri net ithalatçı konumuna sokmaktadır. Ülkeler bazı zamanlarda kendi iç pazarlarında ürün çeşitliliğini sağlamak amacıyla da ithalat yapabilmektedirler.

Tablo 1.2.1: Başlıca Makarna İthalatçısı Ülkeler - Miktar (ton) = M, Değer (1000\$) = D

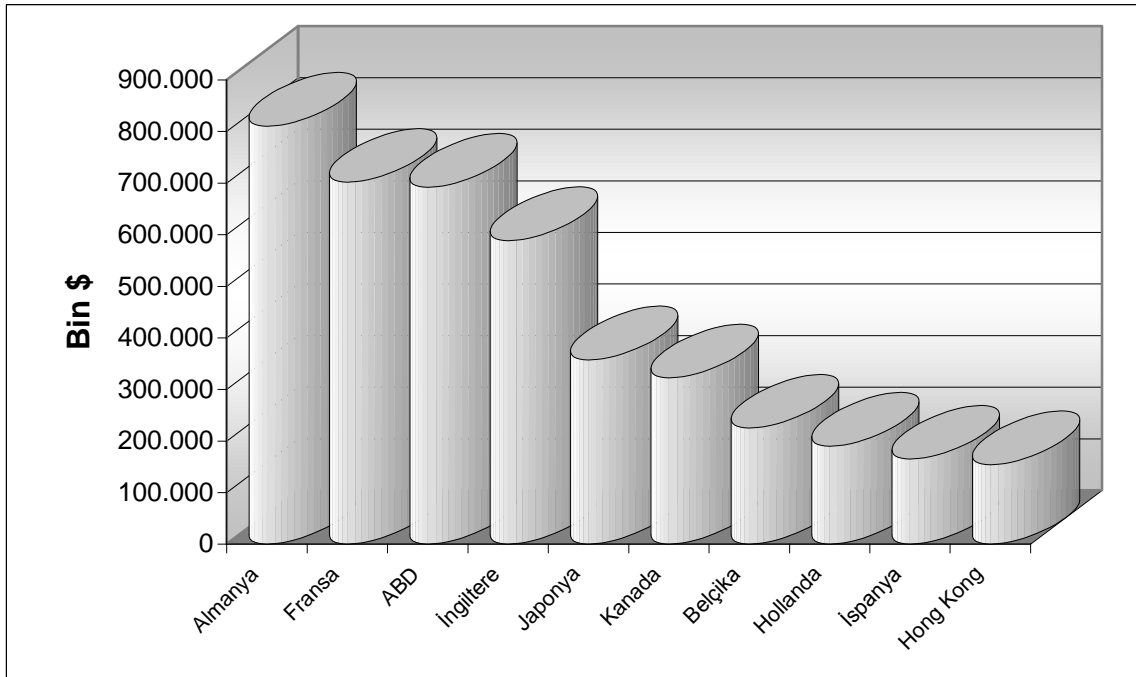
Sıra	Ülkeler	2006			2007			2008			2008
		Miktar	Değer	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	Pay (%)
1	Almanya	456.547	500.608	1.097	419.973	542.471	1.292	459.830	810.397	1.762	11,5
2	Fransa	331.671	384.702	1.160	362.108	484.290	1.337	383.709	701.713	1.829	10,0
3	ABD	371.499	554.551	1.493	388.015	623.274	1.606	408.368	692.107	1.695	9,8
4	İngiltere	300.968	346.029	1.150	330.465	445.448	1.348	319.887	588.346	1.839	8,4
5	Japonya	173.297	282.173	1.628	161.852	275.952	1.705	172.269	357.320	2.074	5,1
6	Kanada	170.423	236.350	1.387	180.368	273.334	1.515	177.778	322.329	1.813	4,6
7	Belçika	83.738	157.346	1.879	82.338	180.968	2.198	83.614	225.166	2.693	3,2
8	Hollanda	81.314	119.872	1.474	98.585	155.334	1.576	93.744	190.243	2.029	2,7

Sıra	Ülkeler	2006			2007			2008			2008
		Miktar	Değer	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	Pay (%)
9	İspanya	53.332	113.721	2.132	61.240	137.233	2.241	57.134	165.041	2.889	2,3
10	Hong Kong	109.152	118.856	1.089	110.615	122.687	1.109	120.355	154.191	1.281	2,2
11	Avustralya	65.712	83.310	1.268	72.896	100.356	1.377	81.722	144.517	1.768	2,1
12	Avusturya	53.132	79.414	1.495	55.109	91.979	1.669	60.121	134.606	2.239	1,9
13	İsveç	61.974	78.467	1.266	63.037	95.015	1.507	59.050	118.512	2.007	1,7
14	İsviçre	37.197	64.294	1.728	38.902	77.008	1.980	41.772	108.748	2.603	1,5
15	İrlanda	45.251	82.199	1.817	42.688	89.746	2.102	35.247	93.682	2.658	1,3
	AB-27	1.735.018	2.185.303	1.260	1.828.618	2.650.323	1.449	1.887.866	3.616.245	1.916	51,4
	Diğer	1.571.519	1.314.776	837	2.165.992	1.812.414	837	1.682.483	2.230.118	1.325	31,7
	Toplam	3.966.726	4.516.668	1.139	4.634.183	5.507.509	1.188	4.237.083	7.037.036	1.661	100,0

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü, 2010

* Birim Fiyat (\$/ton)

Grafik 1.2.1: En Çok Makarna İthal Eden Ülkeler (2008)



1.3 DÜNYA İHRACATI

Birleşmiş Milletler verilerine göre dünya makarna ihracatı 2007 yılında 5,5 milyar \$ değerinde gerçekleşmiştir. İtalya 2,2 milyar \$ ve %38,9 pay ile en büyük ihracatçı konumundadır. İtalya'yı Çin, Belçika, ABD, Güney Kore, Tayland, Almanya, Fransa ve Kanada izlemiştir. 1995 yılında %3 pay ile dünyanın üçüncü makarna ihracatçısı olan Türkiye, 2007 yılında 10. sıraya gerileyerek pazar payı %2,0

olmuştur. 2008 yılında dünya ihracatında 9. sıraya yükselen Türkiye dünya ihracatından da %2,5 pay almıştır.

2008 yılında ise dünya makarna ihracatı miktar bazında %52 artışla 6,3 milyon ton olurken, değer bazında %30,3 artışla 7,2 milyar \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Dünya makarna ihracatından İtalya %41,1 pay alırken, Çin %7,6, Belçika %4,7 ve ABD %4,0 pay almıştır. İlk on beş ülke arasında en önemli ihracat artışı %68,6 ile Türkiye’de görülürken, Türkiye’yi %41,1 ile Endonezya, %41,0 ile Tayland ve %37,6 ile İtalya takip etmektedir.

Tablo 1.3.1: Başlıca Makarna İhracatçısı Ülkeler - Miktar (ton) = M, Değer (1000\$) = D

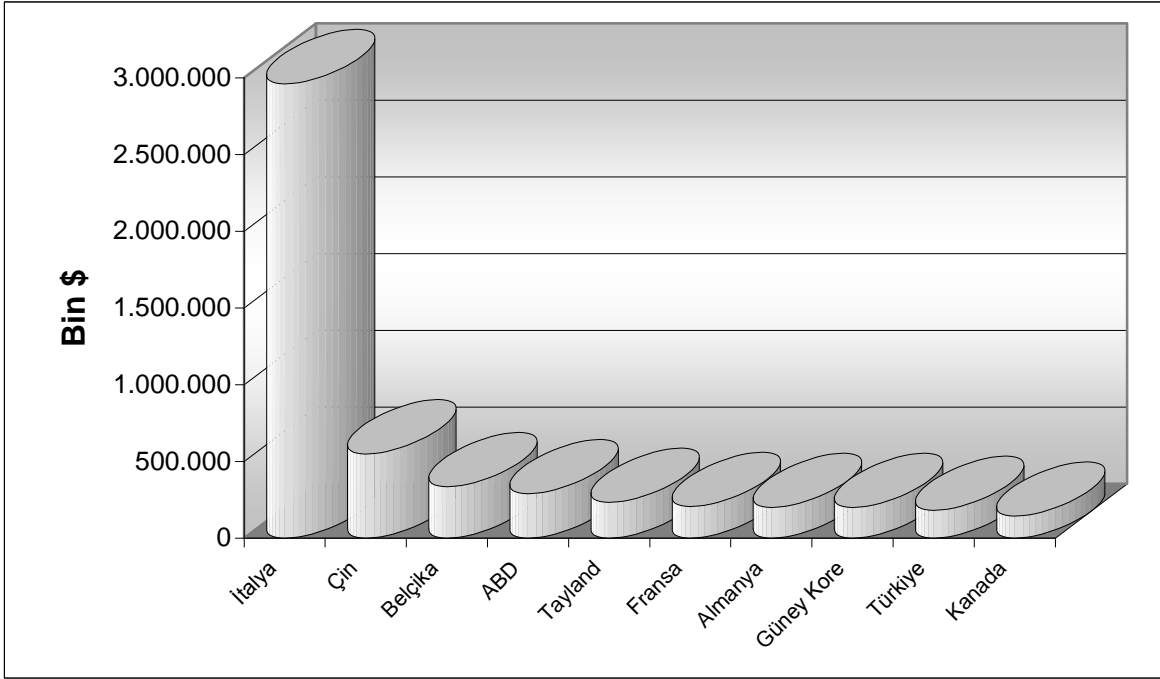
Sıra	Ülkeler	2006			2007			2008			2008
		Miktar	Değer	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	Pay (%)
1	İtalya	1.761.097	1.759.003	999	1.791.658	2.151.389	1.201	1.700.033	2.960.646	1.742	41,1
2	Çin	416.502	492.459	1.182	406.887	503.243	1.237	443.486	549.648	1.239	7,6
3	Belçika	119.416	239.675	2.007	121.747	266.248	2.187	126.038	335.299	2.660	4,7
4	ABD	141.811	212.110	1.496	158.541	248.698	1.569	184.551	291.206	1.578	4,0
5	Tayland	67.574	102.802	1.521	96.099	165.931	1.727	105.765	233.997	2.212	3,2
6	Fransa	79.380	137.500	1.732	77.586	150.293	1.937	85.083	206.171	2.423	2,9
7	Almanya	57.520	120.784	2.100	65.409	150.732	2.304	75.199	200.583	2.667	2,8
8	G. Kore	56.110	165.988	2.958	58.075	179.366	3.089	60.189	200.281	3.328	2,8
9	Türkiye	191.997	80.319	418	177.971	107.889	606	175.614	181.953	1.036	2,5
10	Kanada	74.657	138.222	1.851	71.141	140.853	1.980	55.071	144.679	2.627	2,0
11	Endonezya	75.672	61.741	816	88.651	79.658	899	86.544	112.369	1.298	1,6
12	Vietnam	38.523	70.543	1.831	50.820	82.346	1.620	58.725	110.326	1.879	1,5
13	Avusturya	38.535	87.787	2.278	36.753	94.711	2.577	35.330	109.577	3.102	1,5
14	Hollanda	28.753	62.590	2.177	37.966	91.265	2.404	34.030	92.392	2.715	1,3
15	Rusya	52.346	41.602	795	67.285	64.470	958	65.371	83.869	1.283	1,2
	AB-27	2.310.697	2.723.344	1.179	2.353.696	3.263.123	1.386	2.295.323	4.362.702	1.901	60,6
	Diğer	847.764	917.360	1.082	866.079	1.049.176	1.211	3.051.657	1.387.903	455	19,9
	Toplam	4.047.657	4.690.485	1.159	4.172.668	5.526.268	1.324	6.342.686	7.200.899	1.135	100,0

Kaynak: Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü, 2009

* Birim Fiyat (\$/ton)

2007 yılına göre miktar bazında ihracat düşüşünden sonra ülkemiz 2008 yılı dünya makarna ihracatından miktar bazında %2,8 pay alarak İtalya, Çin ve ABD’den sonra 4. sırada yer alırken, değer bazında ise %2,5 pay alarak 9. sırada yer almıştır.

Grafik 1.3.1: En Çok Makarna İhraç Eden Ülkeler (2008)



1.4 DÜNYA MAKARNA TİCARETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- ◆ Rekabet, tüketici tercihleri ve teknolojilerin küreselleşmesi
- ◆ Hem sanayiler hem de müşteriler arasındaki konsolidasyon
- ◆ Ticarete bölgesel birleşmelerin (AB, NAFTA, MERCOSUR) payının artması
- ◆ Gelişmiş ve yeni gelişmekte olan ekonomilerdeki beklenen büyüme
- ◆ Sürdürülebilir büyüme ve bunun çevre üzerindeki etkileri
- ◆ Küreselleşmeye karşı ortaya çıkan gelir, kültür, sağlık, beslenme ve din konularındaki farklılıklar
- ◆ Tüketicilerin sağlık ve lezzet tercihlerini çok zor değiştirmeleri
- ◆ Dışarıda yeme eğilimi ve gıda hizmet sektöründeki fırsatlar
- ◆ İnternet ve e-ticaret

Tüm bu faktörler makarna ihracatçıları için daha çok rekabet ve daha az kâr marjı anlamına gelmektedir.

Latin Amerika ülkelerinde makarnanın önemi giderek artmaktadır. Söz konusu ülkelerdeki makarna fabrikaları durum buğdayından daha çok yumuşak buğdaylardan makarna üretimi yapmaktadır. Ancak Brezilya hariç bu ülkelerdeki tüketicilerin büyük kısmı %100 durum buğdayından üretilen makarnaları tercih etmektedir. Brezilya'da makarna üretiminin hemen hemen tamamı yumuşak buğdaylardan

gerçekleştirilmektedir. Ancak, bu ülkede durum buğdayından üretilen makarnalara olan talep giderek artmaktadır. Ülke, 200 milyon nüfusu ile potansiyel bir pazar konumundadır.

2 TÜRKİYE’NİN ÜRETİMİ VE TİCARETİ

2.1 TÜRKİYE’NİN ÜRETİMİ

Türkiye’de makarna üretimi Cumhuriyet döneminde başlamıştır. Makarna, Türkiye’nin ilk gıda sanayi sektörüdür. İzmir’de kurulan ilk makarna fabrikası ile sanayi tipi üretime geçilmiştir. Daha öncesinde Anadolu’da makarna üretimi ev yapımı erişte ile sınırlı durumdaydı. Kentleşme ile birlikte makarna fabrikalarının kurulması da hızlanmıştır.

Türkiye’de ilk makarna tesisi 1922 yılında İzmir’de kurulmuştur. 1950’li yıllara kadar makarna üretimi küçük imalathanelerde gerçekleştirilmiş, büyük fabrikaların kurulmasına ancak bu yıllarda başlamıştır. 1970’li yıllarda küçük tesisler yerini modern teknoloji kullanan büyük kapasiteli fabrikalara bırakmıştır. Özellikle durum buğdayı üretimi oldukça yüksek olan Türkiye’nin makarna üretimi ve kalitesi artarak uluslararası pazarlarda rekabet edebilir hale gelmiş ve fabrika sayısı 26’ya ulaşmıştır. Bu fabrikalardan **Nuh** toplam 680 ton/gün üretim kapasitesine sahiptir ve **Durum (Arbel)**, **Beşler** ve **Barilla**’nın her birinin günlük kapasiteleri 300 tonun üzeriyken **Golda** ve **Piyale**’nin her birinin günlük kapasitesi 200 tonun üzerindedir.

1990’lı yılların başlarından itibaren ülke çapında ihracata yönelik sanayileşme stratejisinin ağırlıklı olarak uygulanmasıyla makarna ihracatımızda görülen canlanma, iç talepteki eş zamanlı büyüme ile paralel gelişince, makarna sektöründe faaliyette bulunan büyük fabrikalar kapasitelerini artırma yoluna gitmişler ve makarna ihracat geçmişimizin en yüksek seviyelerinden birinin yakalandığı 1997 yılında toplam kurulu kapasite 700 bin ton seviyesine çıkmıştır.

Bugün, Türk makarna sanayi içerisinde, bölgesel talebi karşılamaya yönelik çalışan tesislerin yanı sıra, teknolojik açıdan gelişmiş ülkelerle rekabet edebilecek düzeye gelmiş, üretiminin önemli bir bölümünü ihracata yönlendirmiş, büyük entegre tesisler de dâhil olmak üzere çok sayıda fabrika faaliyet göstermektedir. Türkiye, 2009 sonu itibariyle, 1.200.000 tonu aşan kurulu kapasite ile dünyanın en büyük makarna üreticisi ülkelerinden biridir.

Sektördeki mevcut üretim tesisleri, coğrafi dağılım açısından makarna üretiminde ana girdi olan sert durum buğdayının yetişme alanları olan Güneydoğu Anadolu, Orta Anadolu ve Batı Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Güney Doğu Anadolu bölgesi başta Gaziantep ili olmak üzere %40'la ilk sırayı alırken, bu bölgeyi başta Ankara ili olmak üzere Orta Anadolu (%35) ve başta İzmir ili olmak üzere de Batı Anadolu (%25) bölgeleri izlemektedir. Sektörde faaliyet gösteren ve her birinin kurulu kapasitesi 170 ton/gün'ün üzerinde olan 7 büyük firma sektörün kapasitesinin yarısından fazlasını oluşturmaktadır.

Tablo 2.1.1: Yıllar İtibariyle Türkiye'nin Makarna Üretimi

Yıllar	Üretim (ton)	İç Talep (ton)
1992	351.000	291.269
1993	347.000	294.144
1994	383.000	297.537
1995	411.000	299.770
1996	415.000	306.106
1997	455.000	319.011
1998	424.000	330.050
1999	372.000	346.200
2000	373.000	345.650
2001	388.000	352.050
2002	414.000	364.949
2003	438.000	369.550
2004	512.000	385.198
2005	566.000	403.799
2006	614.434	421.230
2007	600.434	424.375
2008	606.620	432.469

Kaynak: Türkiye Makarna Sanayicileri Derneği, www.makarna.org.tr

1993-1997 yılları arasında makarna üretimi sürekli artış göstermiştir. 1997 yılında, iç piyasada süpermarketlerdeki hızlı gelişim ve perakende gıda ticaretindeki paylarının artması, AB ile imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması sonucunda sektörde kullanılan her türlü yardımcı madde ve ekipman ithalatındaki kolaylık, yeni yatırımların gerçekleştirilmesi ile makarna üretimi artış göstermiştir.

1998 ve 1999 yıllarında dünyada yaşanan global kriz ve Rusya krizine bağlı olarak sektörde faaliyet gösteren firmalar özellikle Rusya ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinde büyük pazar kaybına uğramış, ihracattaki azalışa bağlı olarak, üretim 1998 yılında bir önceki yıla göre 31 bin ton, 1999 yılında ise 52 bin ton azalmıştır.

1999 yılında iç talepteki artış devam etmiş ancak 2000 yılının Kasım ayından sonra Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz ve bu krizin 2001 yılında da devam etmesi aşırı rekabet içinde ve zor durumda bulunan sektörü olumsuz yönde etkilemiş ve iç talep daralmıştır. 2000 krizi ile birlikte bazı firmalar üretime ara vermek durumunda kalmışlardır. Bir kısmında kapasite kullanım oranları %25’lere kadar düşmüştür.

Firmalar daralan talep karşısında yurt içi talebi canlandırmak için artan maliyetlerine rağmen fiyat seviyesini aynı tutmaya çalışmış, ayrıca TL’nin aşırı değer kaybı sonucu ihracat faaliyetlerine önem vererek ihracatlarını artırmışlardır.

Nitekim 2002 yılında üretim bir önceki yıla göre %6,7, 2003 yılında ise %5,8 artmıştır. 2004 yılında üretimde ciddi oranlı artıştan (%16,9) sonra 2005 yılında da artış devam etmiştir. 2006 yılında makarna üretiminde 48 bin ton artış olurken, 2007 yılında sıcak ve kurak hava koşullarının hammadde temininde sıkıntıya yol açması, talep artışına rağmen üretimde bir miktar düşüşe neden olmuştur. 2008 yılında bir miktar iyileşme olmuş ve üretim 6 bin ton aratarak 607 bin ton seviyesine yükselmiştir.

Bilgisayar destekli entegre tesisler, dünyanın en büyük makarna üreticisi ve ihracatçısı olan İtalya ile rekabet edecek düzeydedir. Makarna fabrikaları ihtiyaçları olan irmiği kendileri ürettiklerinden dolayı avantajlı durumdadır. Bu durum üreticilere düşük maliyet, standardizasyon, kalite gibi avantajlar sağlamaktadır.

Makarna %100 durum buğdayından üretilirken bazı ülkelerde diğer buğday türleri de kullanılmaktadır. Türkiye’de makarna üretiminin durum buğdayından yapılması konusunda yasal zorunluluk bulunmaktadır. Durum buğdayından irmik, yumuşak buğdaydan un elde edilmektedir. İrmik, içerisinde yoğun miktarda protein (gluten ve glutenin) bulunması nedeniyle kalitelidir. Yumuşak buğdayla üretilen makarnalar pişirildikten sonra diriliğini kaybetmekte ve yapışmaktadır. İrmikten üretilen makarnanın rengi sarıya yakın kahverengidir ve pişirildikten sonra diri kalmaktadır.

Makarna üretiminde temel hammadde olan durum buğdayının Türkiye’de yetiştirilmesi makarna sanayiinin gelişmesinde önemli bir faktördür. Durum buğdayı genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi’nde yetiştirildiği için makarna fabrikaları da daha çok bu bölgelerde kurulmuştur. 1970’li yıllarda durum buğdayı ekim alanlarının toplam buğday ekim alanları içindeki payı Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde %70, Trakya ve Marmara’da %60, Orta Anadolu’da %50 ve Akdeniz’de %25 iken bugün bu oranlar Trakya, Marmara, Ege ve Akdeniz’de %5’in altına, Orta ve Güneydoğu Anadolu’da %15-20 seviyelerine inmiştir.

Türkiye, durum buğdayı üretiminde dünya çapında önemli bir ülke olmasına karşın son yıllarda durum buğdayı ekim alanlarının yüksek verimli ekmeklik buğdaya kayması ve uygulanan yanlış politikalar sonucunda üretim büyük oranda azalmış ve durum buğdayı ithal eden ülke konumuna gelmiştir.

Üretimdeki azalmayla birlikte durum buğdayı fiyatları yükselmiş ve dolayısıyla maliyetler artmıştır. Durum buğdayı üretimi, fiyat politikaları ve yurt içi ile yurt dışında uygulanan ticaret politikalarından etkilenmektedir.

Durum buğdayına ekmeklik buğdaydan %20 daha fazla fiyat ödenirken Avrupa ülkelerinde bu oran %40-45 civarındadır. Uluslararası piyasalarda talebi ve fiyatı daha yüksek olan durum buğdayının Türkiye'deki üretiminin teşvik edilmesi yerine talebi karşılamak amacıyla makarnaya ikame ürün olarak kabul edilen pirincin ithalatı yapılmaktadır. 1990 yılında 250 bin ton pirinç üretimine karşılık 4 bin ton ithalat gerçekleştirilirken 1992 yılında üretim 100 bin tona gerileyerek ithalat 270 bin tona yükselmiştir. Pirinç ithalatı desteklenerek tüketim pirince yönlendirilmiştir.

1992 yılında 9.500 ton olan durum buğdayı ithalatı 1993 yılında 25 kat artarak 245 bin tona yükselmiştir. 1997 yılına kadar inişli çıkışlı bir seyir izleyen ithalat 1998-2001 yılları arasında ihracat ve üretimdeki azalmaya bağlı olarak gerilemiştir. 2003-2005 yılları arasında ise inişli çıkışlı bir seyir izlemiş ve 2006 yılında 3,9 bin ton olmuştur. 2007 yılında olumsuz hava koşulları diğer hububatlarında olduğu gibi durum buğdayı üretimini de olumsuz yönde etkilemiş ve ithalatın 127,8 bin ton seviyesine yükselmesine neden olmuştur. 2008 yılında durum buğdayı ithalatımız miktar bazında %18,6 artarak 151,6 bin ton seviyesinde değer bazında ise %134,5 artışla 85,6 milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise durum buğdayı ithalatımız %26,5 azalarak 111,3 bin ton seviyesinde değer bazında ise %43,1 düşüşle 48,7 milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 2.1.2: Türkiye'nin Durum Buğdayı İthalatı - Miktar (ton) = M, Değer (1000\$) = D

Yıl	M	D
1996	148.970	40.169
1997	113.094	27.313
1998	26.769	4.868
1999	20.746	3.791
2000	6.998	1.238
2001	5.337	865
2002	14.429	2.814
2003	9.521	1.720

Yıl	M	D
2004	20.429	5.062
2005	26	30
2006	3.899	869
2007	127.785	36.487
2008	151.554	85.555
2009	111.342	48.694

Kaynak: TÜİK

Dünyada makarna ürünlerine olan genel talep istikrarlı bir artış içinde olmasına rağmen ülkemizdeki makarna tüketimi beklenen düzeye ulaşmamış olup, bölgesel farklılıklar da göstermektedir. Bu arada ülkemizde makarna kültürünün henüz gerçek anlamda gelişmemiş olması da tüketimde beklenen artışların yaşanmasını engellemektedir.

Yıllık tüketim miktarı 1962 yılında kişi başına ortalama 1,2 kg iken, 1978 yılında 3,9 kg, 1985 yılında 4,3 kg ve 1990'lı yıllarda 5 kg'a yükselmiştir. Bu değer kentlerde 6,3 kg iken kırsal kesimlerde 2,6 kg'dır. Kırsal kesimde tüketimin düşük olmasının nedenleri ev yapımı erişte, bulgur ve ekmek tüketiminin yoğunluğu ile gelir dağılımdaki dengesizlik nedeniyle alım gücünün zayıflığıdır. 1999 yılında 5,9 kg'a çıkan kişi başına tüketim 2000 yılında talepteki azalmaya bağlı olarak 5 kg seviyesine gerilemiştir. 2006 yılında tüketim 5,8 kg'a, 2007 yılında ise 6 kg'a çıkmıştır. 2008 ve 2009 yıllarında da tüketim yine 6 kg'da kalmıştır.

Türkiye'de makarna tüketiminin arzu edilen seviyeye gelmemesinde,

1. Sos kalitesinin Türk mutfağında yerleşik olmaması,
2. Makarna pişirilmesi konusunda halkın yeterince bilgi sahibi olmaması,
3. Üretimde çeşitliliğin çok yeni başlamış olması,
4. Makarnanın besleyici değerinin yeterince anlatılmamış olması

gibi nedenler etkili olmaktadır.

Günlük karbonhidrat ihtiyacını ekmekten karşılayan Türk halkı makarnayı bulgur ve pirinç pilavında olduğu gibi ana yemek olarak kabul etmemiştir. Ancak son yıllarda enflasyonun yüksek olması, nüfusun hızlı artışı, makarnanın ucuz olması, kolay hazırlanması, pazarlama ve ulaşım olanaklarının artması ve hızlı kentleşme sonucunda çalışan kadınların hazır gıdaları tercih etmeleri makarna tüketimini artırmaktadır.

Yeterli olmayan makarna tüketimini artırma yönünde çalışmalara başlayan Türkiye Makarna Sanayicileri Derneği, tüketim hedefini ilk etapta kişi başına yıllık 8 kg'a çıkarmayı amaçlamaktadır.

Makarna; yüksek besin değeri, ucuz fiyatı, kolay depolanması ve hazırlanması, üretiminde kullanılan modern teknoloji, kolay bulunabilmesi ve ilave soslarla besin değerinin ve lezzetinin artırılabilmesi gibi özellikleri ile dünyadaki eğilime paralel olarak kullanımı Türkiye'de de artan bir üründür. Ancak, yıllar itibariyle istikrarlı bir şekilde artan iç talebe karşın, kişi başına tüketim sektörde söz sahibi ülkelerin değerlerinden geri kalmaktadır.

Ülkemizdeki kişi başına makarna tüketiminin bölgesel dağılımı incelendiğinde, Marmara Bölgesinin 6,4 kg. ile ilk sırayı aldığı ve bu bölgeyi sırasıyla Ege ve İç Anadolu Bölgeleri'nin izlediği görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, bu tür ürünlerin daha çok evlerde hazırlanması ve geleneksel yemek alışkanlıklarında makarnaya ikame ürünler olan bulgur ve eriştenin büyük yer tutması nedenleriyle makarna tüketiminin yaklaşık 3,6 kg gibi düşük seviyelerde gerçekleştiği bölgeler olarak ortaya çıkmaktadır. Yine bölgeler bazında son üç yıllık tüketim rakamlarına göre yapılan bir değerlendirmede makarna ürünlerinin İç Anadolu Bölgesi'nde tüketiminin hızlı bir gelişim gösterdiği ve Akdeniz Bölgesi'nde ise büyük ölçüde turizmin etkisiyle talep canlanması yaşayan hazır yemek ve ikram sektörünün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde arttığı görülmektedir.

Ülkemizde makarna çeşitleri arasında daha çok çubuk, spagetti, erişte, tırtıl, lokma, bamya, midye, burgu ve fiyonk şeklinde makarnalar tüketilmekte olup, son yıllarda ihraç amaçlı değişik çeşitlerde makarnalar da firmalarımızın ürün yelpazelerinde yerlerini almaktadır. Ayrıca, tel, arpa, harf ve yıldız şeklindeki şehriyeler ve kuskus da tüketiciler tarafından yoğun olarak rağbet görmektedir.

2.2 TÜRKİYE'NİN İTHALATI

Makarna sektörünün üretim kapasitesi talebi karşılamada yeterli düzeyde olduğu için ithalat çok düşük seviyededir. 2007 yılı verilerine göre sadece 1.193 ton ithalat yapılmıştır. İthalatın miktar bazında %65,3'ü ise İtalya'dan gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında ithalat miktar bazında 2007 yılına göre %29,1 oranında artmıştır. 2009 yılında ise ithalat miktar bazında %15,9 oranında artarak 1,8 bin ton seviyesine yükselirken, değer bazında ise %4,2 artarak 4,6 milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. Ülkemiz toplam makarna ithalatından İtalya değer bazında %76 pay alırken, Çin %7,8 ve İsviçre %6,1 oranında pay almıştır.

Makarna ithalatı, lüks oteller ve lokantaların tüketimindeki çeşitlilik amacıyla yapılmaktadır. Özel gecelerde pişirilmek amacıyla ithal edilen makarnalar çok pahalı olduğu için piyasada fazla rağbet görmemektedir. Bazı İtalyan markaları ülkemizde de üretim yapmaya başlamıştır.

Tablo 2.2.1: Yıllar İtibariyle Ülkemizin Makarna İthalatı- Miktar(ton)= M, Değer (1000\$) = D

	2006			2007			2008			2009		
G.T.İ.P.	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*
1902	1.000	2.533	2.531	1.193	2.954	2.476	1.540	4.423	2.872	1.784	4.608	2.583

Kaynak: TÜİK

* Birim Fiyat (\$/ton)

Türkiye’de yaygın olarak üretimi yapılan çeşitlerden ziyade az rastlanan çeşitler ithal edilmektedir. Tür olarak kurutulmuş sınıfına giren makarnalar ithal edilirken gümrük tarife cetvelinde “DİĞER” kısmına giren makarnalarda yoğunluk gözlenmektedir.

2.3 TÜRKİYE’NİN İHRACATI

Tablo 2.3.1: Yıllar İtibariyle Ülkemizin Makarna İhracatı-Miktar(ton)= M, Değer(1000\$) = D

	2006			2007			2008			2009		
G.T.İ.P.	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*
1902	191.997	80.319	418	177.971	107.889	606	175.614	181.953	1.036	213.513	149.439	700

Kaynak: TÜİK

* Birim Fiyat (\$/ton)

Türkiye’de makarna ihracatı ilk kez 1970 yılında 13 tonluk ihracat ile başlamış ve sonraki yıllarda sürekli artış kaydedilmiştir. 1990’lı yılların başlarında ihracat artışı hız kazanmış ve 1997 yılında ihracat bir önceki yıla oranla değer bazında %21, miktar bazında ise %26 artarak sırasıyla 70 milyon \$ ve 136 bin tona yükselmiştir. Bu yıllarda makarna üretimi için gerekli olan durum buğdayının dünya fiyatlarından temin edilebildiği takdirde ihracatımızın 250-300 bin tona ulaşabileceği tahmin edilirken; 1998 yılında en önemli ihraç pazarımız olan Rusya Federasyonu’nda yaşanan ekonomik kriz sonucunda ihracatımız %36 oranında gerileyerek 45,2 milyon \$ değerinde gerçekleşmiştir. ABD’nin Türk makarnasına uyguladığı anti-damping soruşturması da ihracatımızı olumsuz yönde etkilemiştir.

İhracattaki düşüş daha sonraki yıllarda da devam etmiş ve 2000 yılında 9,8 milyon \$’lık ihracat yapılmıştır. 2001 yılında ise ihracat bir miktar yükselerek 11,6 milyon \$ değerinde gerçekleşmiştir.

İhraç pazarlarımızda yaşanan olumsuzluklar nedeniyle yeni pazar arayışlarına girilmiş, başta Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere Orta Doğu ülkeleri ile Kuzey Afrika ülkeleri ihracatımızda yeni pazarlar olarak ortaya çıkmıştır.

Bunun sonucunda makarna ihracatımız artış eğilimine girmiş ve 2003 yılında %45, 2004 yılında %90 ve 2005 yılında %30 oranında artış göstermiştir. Makarna ihracatı 2006 yılında bir önceki yıla göre %22,6 oranında artarak 80,3 milyon \$ değerinde gerçekleşmiştir. 2007 yılı ihracatında miktar bazında %7,3 oranında düşüş kaydedilirken, hammadde fiyatlarının rekor seviyelere çıkması makarna fiyatlarını da yükseltmiş ve ihracat değer bazında %34,3 oranında artış göstermiştir. 2008 yılında makarna ihracatı miktar bazında %1,3 gerileyerek 175,6 bin ton seviyesinde, değer bazında ise %68,7 artış kaydederek 182 milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise makarna ihracatı miktar bazında %21,6 artarak 213,5 bin ton seviyesinde, değer bazında ise %17,9 gerileyerek 149,4 milyon \$ seviyesinde gerçekleşmiştir.

1992 yılında AB'ye yaptığımız makarna ihracatı 7.800 ton, 1993'te 7.978 ton, 1994 yılında 10.762 ton iken 1996 yılında 2.333 tona gerilemiştir. Geçen süre içerisinde ihracatımız tekrar yavaş yavaş yükselmeye başlamış ve 2001 yılında 4.118 ton olmuştur. 2002-2005 yılları arasında AB'ye sırasıyla 4.732 ton, 6.200 ton, 8.413 ton ve 8.150 ton makarna ihracatı yapılmıştır. 2006 ve 2007 yıllarında ise ihracat azalarak sırasıyla 7.072 ton ve 7.433 ton olmuştur. 2008 yılında AB ülkelerine makarna ihracatımız %30,1 artarak 9.669 tona yükselmiştir. 2009 yılında ise AB ülkelerine makarna ihracatımız %24,9 artarak 12.079 tona yükselmiştir. Uygulanmakta olan değer kotası nedeniyle AB'den gelen büyük tonajlı taleplere olumlu yanıt verilememektedir. AB ülkeleri makarnada en büyük pazar konumundadır.

Tablo 2.3.2: Ülkeler İtibariyle Makarna İhracatımız -Miktar(ton)= M, Değer(1000\$) = D

Sıra	Ülkeler	2007			2008			2009			2008-09
		M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	Değ. (%)
1	Irak	19.820	10.915	551	13.182	12.633	958	19.024	11.805	621	-6,6
2	Togo	9.527	5.697	598	10.561	10.147	961	17.311	11.295	652	11,3
3	Japonya	2.332	1.506	646	9.546	11.643	1.220	11.559	9.494	821	-18,5
4	BAE	19.909	11.323	569	16.267	15.552	956	13.851	9.347	675	-39,9
5	Cibuti	10.622	6.231	587	7.399	7.519	1.016	11.286	7.859	696	4,5
6	İsrail	8.917	5.352	600	7.747	7.667	990	10.630	7.604	715	-0,8
7	Angola	3.777	2.291	607	9.292	10.337	1.113	10.488	6.545	624	-36,7
8	Almanya	4.878	3.583	735	6.475	7.763	1.199	7.398	6.524	882	-16,0
9	Kongo	4.540	2.750	606	4.522	4.684	1.036	9.538	6.406	672	36,8
10	Benin	5.200	3.301	635	11.282	11.726	1.039	9.625	6.035	627	-48,5
11	Kamerun	2.312	1.521	658	4.005	4.059	1.013	7.841	5.276	673	30,0

		2007			2008			2009			2008-09
Sıra	Ülkeler	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	M	D	B.F.*	Değ. (%)
12	Nijer	8.521	5.253	616	8.941	9.840	1.100	6.789	4.609	679	-53,2
13	Kenya	5.528	3.106	562	4.988	4.995	1.001	6.002	4.029	671	-19,3
14	Azerbaycan-Nahç.	6.499	4.355	670	4.990	5.598	1.122	5.072	3.902	769	-30,3
15	Venezüella	0	0	-	1.109	1.063	959	4.091	3.447	842	224,1
	AB-27	7.433	5.394	726	9.669	11.463	1.186	12.079	10.359	858	-9,6
	Diğerleri	65.590	40.705	621	55.310	56.726	1.026	63.007	45.261	718	-20,2
Toplam		177.971	107.889	606	175.614	181.953	1036	213.513	149.439	700	-17,9

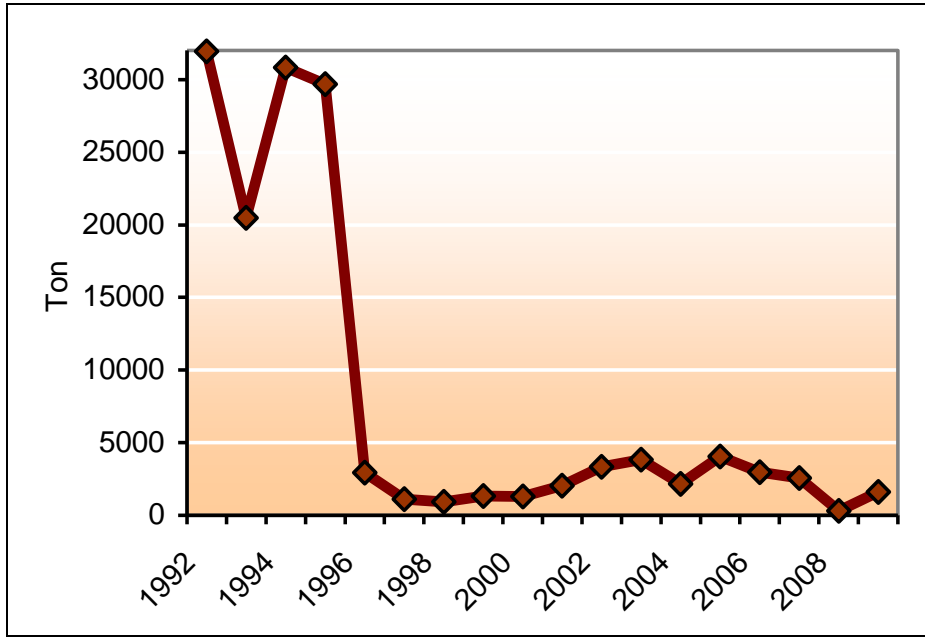
Kaynak: TÜİK

* Birim Fiyat (\$/ton)

Türk makarna sektörü için oldukça önemli bir pazar olan ABD'ye 50 bin ton seviyelerinde makarna ihracatı yapılırken ABD'nin İtalya ve Türk makarnaları için başlattığı anti-damping soruşturması sonucu %48-63 oranlarında anti-damping ve %9-16 oranlarında telafi edici vergiler Türk makarnaları için uygulanmaya başlamıştır. Bu yüksek vergiler karşısında ABD'ye yapılan ihracat 1996 yılı sonrasında durma noktasına gelmiştir.

1998 ve 1999 yıllarında bazı üretici firmalar ABD Ticaret Bakanlığı'na müracaat ederek bu vergilerin kaldırılması talebinde bulunmuşlar ve yapılan inceleme sonucunda dört firmanın talebi haklı görülerek anti-damping ve telafi edici vergiler indirilmiştir. Bu olumlu gelişmelere karşın kısa sürede kaybedilen ABD pazarında yeniden yer edinin ihracatı eski seviyelere çıkarmak zor görünmektedir. Nitekim bu ülkeye 2000 yılında ihracatımız 1.303 ton, 2001'de 2.033 ton, 2002'de 3.321 ton ve 2003 yılında da 3.843 tona ve 2005 yılında 4.038 tona ulaşmıştır. 2006 yılında ise 2.956 ton ihracat gerçekleştirilmiştir. 2007 yılında ihracat 2006 yılına göre %13,2 oranında düşerek 2.565 tona gerilemiştir. 2008 yılında ABD'ye sadece 294 ton ihracat gerçekleştirilmiştir. 2009'da, ihracatçı firmaların ve etnik pazarın alım politikası ile %38 civarında düşen fiyatların etkisiyle, bu ihracat miktarı yaklaşık %446,8 artarak 1.607 tona ulaşmıştır.

Grafik 2.3.1: ABD'ye Yapılan Makarna İhracatı



1998 yılında meydana gelen ekonomik krize kadar Rusya ve BDT sektörümüz ihracatında çok önemli bir paya sahipti. Özellikle AB'de ve ABD'de karşılaştığımız sorunlar sonucunda ihracatımızın hemen hemen tamamı bu ülkelere yönelmişti. Nitekim sektör ihracatında rekor düzeye ulaşılan 1997 yılında yapılan 136 bin tonluk makarna ihracatının 122 bin tonu (%90'ı) Rusya Federasyonu ve BDT'ye yapılmıştı. Krizle beraber bu miktar 1998 yılında 79 bin tona, 1999 yılında 5.892 tona, 2000 yılında ise 4.060 tona düşmüştür. Bu düşüşün önemli nedenlerinden biri de Rusya Federasyonu'nun makarna sektörüne yeni yatırımlar yaparak üretim kapasitesini süratle artırması ve kendi kendine yeterli duruma gelmesidir. BDT'ye olan ihracatımız 2001 yılından itibaren tekrar artmaya başlamış ve 2006 yılında 14.206 ton seviyesinde gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise bu miktar %25,4 oranında gerileyerek 10.604 ton seviyesine inmiştir. 2008 yılında da BDT'ye makarna ihracatımız gerilemiş ve %28,4 oranında bir düşüşle 7.589 ton seviyesinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında da gerileme trendini sürdüren BDT'ye toplam makarna ihracatımız %7,1 oranında bir düşüşle 7.050 ton seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tek pazara bağlı kalmanın sıkıntısını ve zararını gören makarna sektörü yaşadığı bu olumsuzluklar sonucunda 2001 yılından itibaren yeni pazarlar aramaya başlamış, bu yoğun çalışmaların sonucu olarak 2001 yılı ihracatımız 34,2 bin ton olarak gerçekleşmiş ve Gürcistan, Lübnan, Japonya gibi yeni pazarlara ihracat gerçekleştirilmiştir.

1990'lı yılların başında Türk makarna sektörü Japonya'yı ihracatta hedef pazar olarak belirlemiştir. Japonya'nın makarna ithalatının büyük kısmı İtalya'dan gerçekleştirilmektedir. Birçok ülkede olduğu gibi Japon tüketici de, makarnayı İtalya ile özdeşleştirmiş durumdadır. Uygun ve etkili tanıtım kampanyaları ve pazarlama yoluyla Japonya'da tüketicilerin beğenisinin Türk makarnasına yönlendirilmesi ile büyük bir pazar elde edilmiş olacaktır.

Yakaladığı yükselme eğilimi ile ihracatına devam eden sektör Dubai, Azerbaycan, BAE gibi Asya ülkelerinin yanı sıra birçok Afrika ülkesine de ihracat yapmaya başlamış, 2002 yılında 49 bin ton, 2003 yılında da 69 bin ton makarna ihracatı yapmıştır. 2004 yılında 126 bin tona yükselen ihracat 2005 yılında da yine bir rekor kırarak 164.413 ton olmuştur. 2006 yılında yükseliş eğilimine devam eden ihracatımız yaklaşık olarak %17 artış göstererek 191.997 ton seviyesine ulaşmıştır. 2007 yılında ise hububat fiyatlarına paralel olarak makarna fiyatlarının yükselmesiyle değer bazında %34,3 oranında artış kaydedilmiş ancak, miktar bazında %7,3 oranında düşüş yaşanmıştır. 2008 yılında da değer bazında %68,6 oranında artış kaydedilmiş ancak miktar bazında %1,3 oranında düşüş yaşanmıştır. 2009 yılında makarna ihracatımız bu sefer değer bazında düşüp (%17,9) miktar bazında artmıştır (%21,6).

2009 yılında makarna ihracatı gerçekleştirilen ülkelere değer bazında en fazla pay alan ülke %7,9 ile Irak olurken, Irak'ı %7,6 pay ile Togo, %6,4 pay ile Japonya ve %6,3 pay ile Birleşik Arap Emirlikleri takip etmektedir. Makarna ihracatımızda ilk on beş ülke arasında değer bazında en fazla artış görülen ülkeler; %224,1 ile Venezüella, %36,8 ile Kongo ve %30 ile Kamerun olmuştur.

İhracat pazarlarımızın geliştirilmesi için;

- Üreticilerin yurt içinden ve yurt dışından dünya fiyatlarıyla hammadde temin edebilmeleri,
- Yeni pazarlar konusunda devlet ve sektör yetkililerinin ortak girişimleri ile özellikle Çin, Hindistan, Bangladeş ve Afrika'da İtalya'dan önce pozisyon alınması,
- Rusya Federasyonu ve BDT ülkelerinde ortak yatırımlar yapıp öncelikle Türk durum buğdayının ve irmiğinin bu ülkelerde kullanılması konusunda çaba harcanması gerekmektedir.

Uluslararası pazarlarda rakip ülkeler ekonomik ve siyasi güçlerini kullanarak avantajlı bir konumda ticaret yapabilmektedirler. AB üyesi makarna ihracatçıları (İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan) bu pazarlarda kotasız ihracat yapabilirken Türkiye ile AB arasında karşılıklı tarife kotası uygulanmaktadır.

3 SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sektörde faaliyet gösteren firma temsilcilerince dile getirilen sorunlar aşağıda yer almaktadır:

Dünya makarna ticaretinde önemli rakip ve ithalatçı ülkelerin bulunduğu AB, sektöre büyük teşvikler vermekte ve makarna sektörünü koruma altına almaktadır. Buna rağmen ülkemiz ihracatçısının yeterli teşvik alamaması, Türkiye'den AB'ye gerçekleştirilen işlenmiş tarım ürünlerinden makarna ihracatına uygulanan 20 bin tonluk kota sektörü sıkıntıya sokmakta, sektöre rahat bir nefes aldırabilmek için söz konusu kotanın tamamen kaldırılması gerekmektedir.

Türk Makarna Sektörünün yakın gelecekte yaşayacağı en büyük sıkıntıların başında hammadde tedarikindeki sıkıntılar gelmektedir. Özellikle üretimde yaşanan en önemli problemlerden biri makarnalık sert durum buğdayı temininde yaşanan sıkıntıdır. Makarnalık buğdaya ilişkin tohum ıslahı ve süne ile mücadele konusunda TMO'nun, sert buğday eken çiftçiye verilen desteği artırması gerekmektedir. Son beş yılda ülkemiz makarna ihracatında son derece önemli gelişmeler olmuş, ülkemiz makarna ihracatında dünyada söz sahibi ülkeler arasındaki yerini almıştır. Kaliteli buğday temini, büyük bir ihracat potansiyeli barındıran makarna sektörü için hayati önem taşımaktadır. Çiftçinin durum buğdayı ekimine yönlendirilmesi (teşvik edilmesi) ve tohum ıslahı yapılması sektörü rahatlatacağı gibi, dünyada ekmeklik buğdaya göre %25-40 daha pahalı olan durum buğdayı ve mamulleri ihracatının teşvik edilmesi de dış ticaret döviz açığımızın azaltılması ve çiftçinin-sanayicinin daha fazla kazanmasını sağlayacaktır.

Makarna sektöründe %25 civarında bir kayıt dışı üretim olduğunu tahmin edilmektedir. Kayıt dışı üretimin önlenmesi ve sektörde bulunan oldukça büyük bir atıl kapasitenin kullanılabilir hale getirilebilmesi için KDV'nin %8'den daha aşağı çekilmesi gerekmektedir. Sektörde kayıt dışı üretimin önlenmesi haksız rekabeti ortadan kaldıracaktır.

Türk gıda sektöründe kurulu kapasitesi yüksek pek çok firma olması firmalar arasında yoğun rekabete neden olmaktadır. Yaşanan aşırı rekabet sonucunda sektörde faaliyet gösteren firmalar varlıklarını devam ettirebilmek için kredi kullanma ihtiyacı duymaktadırlar. Bu nedenle, firmalara ucuz maliyetli kredi verilmesini teminen gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Özellikle 2006–2007 yıllarında yaşanan kuraklık, küresel ısınma ve tarım sektöründen pay alan farklı sektörlerin doğmasından dolayı ülkemizde de buğday tedariki konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sıkıntıların önümüzdeki yıllarda da yaşanmaması için tarım sektörüne dayalı, etkin ve ileriye dönük bir

stratejinin belirlenmesi anlamında TMO, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın acil ve net kararlar alması gerekmektedir.

Türk makarnası dünyanın en kaliteli makarnaları arasında yer almasına karşın, özellikle tanıtım ve imaj sorunları nedeniyle ihracatta istenilen düzeye erişilememektedir. Kalite kurallarına uyulmadan üretilen ve ihraç edilen bazı ürünler Türk malı imajını bozmaktadır. Türk makarnasının dış pazarlarda daha iyi yer edinebilmesi için firmaların kendi logo ve markalarıyla ihracat yapmaları gerekmektedir. Firmanın patentli, markalı ürün ihracatına özel prim ihracat desteği verilmelidir.

Ülkemiz hububat sektörünün yapısal sorunları bulunmaktadır. Tarım işletmelerinin küçüklüğü, çok parçalı oluşu, teknoloji kullanımının yetersizliği, üretici örgütlenmesindeki eksiklikler gibi temel tarımsal altyapı sorunları gelişimin önünde büyük engeller oluşturmaktadır. Tüm hububat ürünlerinde özellikle buğdayda çok fazla tohumluk çeşidinin kullanılması ürünün standardize edilmesini olanaksız kılmaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinin tümünde, 23 ortak piyasa düzeninin gerektirdiği müdahale kuruluşları bulunmaktadır. Bu müdahale kuruluşları, ilgili sektörleri her yönüyle düzenlemektedirler. Türkiye'de tarım sektöründe hem AB ortak tarım politikasına uyum sağlanabilmesi hem de zor günler geçirmekte olan Türk tarım sektörünün geliştirilebilmesi amacıyla Toprak Mahsulleri Ofisi, güçlü bir müdahale kuruluşu (intervention agency) olarak yapılandırılmalıdır.

Türkiye, hububat ürünlerinde, ürünler arası pariteleri de dikkate almak suretiyle, uzun erimli fiyat açıklamak ve böylelikle üretici kararlarını etkileyecek bir planlama anlayışını yaşama geçirmek durumundadır. Nitekim AB, bu doğrultuda, 1992 – 2002 yılları için açıkladığı fiyat setini (101,31 €/ton fiyat¹ ve 63 €/ha DGD²) 2006 yılına kadar uzatmış; böylelikle sektördeki tüm aktörlerin önlerini görebilmelerine imkân tanımıştır. Benzer bir uygulamanın TMO tarafından hayata geçirilmesi durumunda tarım sektörü rahat bir nefes alacaktır.

TMO'nun görevi kanun ile düzenlenerek, üretici ve tüketici ile birlikte; unlu mamul ihracatını da gözetme – dengeleme görevi verilmelidir. TMO, buğday ihraç ederek Türkiye'nin rakiplerini değil, Türk ihracatçısını destekleyecek fiyat politikası izlemelidir.

¹ €/ton: Ton başına yapılacak yardım miktarı

² €/ha DGD: Hektar başına yapılacak "doğrudan gelir desteği".

Başta Sivas ve Konya kırsalı olmak üzere, eskiden kuru koşullarda buğday – nadas ikilemesi yapılan ülkemizde, işlenebilir 1,5 milyon hektar alan terk edilmiş durumdadır. TMO alımları ile ilgili takvim oluşturulması ve mevcut alanların daha bilinçli ve etkin kullanılması gerekmektedir. Böylece hasat dönemi bitip ürün üreticiden çıktıktan sonra başlayan spekülasyon hareketleri engellenerek, TMO'nun yeterince stok bulundurmasının da katkısıyla piyasanın regüle edilebilmesi sağlanacaktır. Bahsi geçen konuların üzerine gidilmemesi durumunda ise geçmişte yalnızca kalite sorununa yönelik buğday dışalımını yapan Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda net buğday ithalatçısı olması kaçınılmaz görünmektedir.

4 KAYNAKLAR

- ✓ Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü, 2009-2010
- ✓ Makarna Sektör Raporu, OAİB, 2008
- ✓ Makarna Sektör Raporu, İGEME, 2010
- ✓ TÜİK Verileri
- ✓ Türkiye Makarna Sanayicileri Derneği, www.makarna.org.tr
- ✓ UN.A.F.P.A. (Union of Organizations of Manufactures of Pasta Products of The E.U.)
<http://www.pasta-unafpa.org>
- ✓ Sektör firmaları görüşleri